

บทความวิจัย

พิเชฐ แสงทอง

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

“มีกันแต่ขี้ไม่ได้” : วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชายแดนใต้ใน เพลงดิเกร์มิวสิก

บทนำ

ความเชื่อที่ว่าเพลงดิเกร์คือเพลงพื้นเมืองมลายู และเป็น “เพลงมลายู” ทำให้จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบของเพลงว่ามีลักษณะที่สื่อสะท้อนถึงความเป็นมลายูในจินตนาการของผู้ฟังและนักร้องที่ปรากฏออกมาผ่านเนื้อหาและอารมณ์ของเพลงอย่างไร เพื่อจะได้มาซึ่งคำตอบจากคำถามดังกล่าว การวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนที่แสดงอยู่ในบทดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่อาจจะง่ายที่สุด

บทความนี้ตระหนักถึงลักษณะของความเป็นความบันเทิงกึ่งวัฒนธรรม ความเชื่อในบทเพลงหลายประเภทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม เพลงดิเกร์มิวสิก ดูเหมือนจะรู้ตัวว่า การยืนอยู่กึ่งความบันเทิงและกึ่งความเชื่อและการสอนสั่ง (เช่น เพลงอานาซิด) นั้นมีข้อจำกัดในการสื่อสารกับผู้ฟังในฐานะมนุษย์อยู่ไม่น้อย เพราะเพลงกลุ่มนี้อาจเน้นบทบาทและหน้าที่การเป็นดนตรีคำสอน (didactic music) เพลงดิเกร์มิวสิกจึงแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในด้านของ ความพยายามที่จะบันทึกหรือบอกเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตผู้คนทั่วไปในชายแดนภาคใต้ เรื่องราวที่ทั้งทุกข์ สุข ขำขัน โศกเศร้า และกดดัน ด้วยเหตุนี้เพลงประเภทนี้จึงมีความหมายต่อการพิจารณาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่เป็นความจริงของผู้คนในชายแดนใต้เป็นอย่างดี

ในมุมมองของ ปาอีชะห์ อาแว นักจัดรายการวิทยุคลื่น FM 98.5 Greater Multimedia ที่เปิดเพลงดิเกร์สมัยใหม่ทุกวันเห็นว่าเพลงดิเกร์สมัยใหม่สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของภาษาที่ใช้ในเนื้อเพลง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบเพลง และนักร้องนักแสดง “สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหมายที่จะทำให้คนภายนอกรู้ว่าในสถานการณ์ที่รุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มีสิ่งดีๆ อยู่ เพลงมีเอกลักษณ์หลายๆ อย่าง ทหารที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่เขาก็ชอบแนวนี้ แม้จะฟังเนื้อหาไม่รู้เรื่องก็ตาม”¹

¹ ปาอีชะห์ อาแว, สัมภาษณ์

ราชวั้นเดียว: วิถีวัฒนธรรม และประเพณี การแต่งงานเพื่อความเป็นอย่างอื่น

เอกลักษณ์ดังที่ปอ๊ะชะห์อ้างถึงน่าจะหมายถึงภาพของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีซึ่งปรากฏอยู่ในเพลงดิเกร์สมัยใหม่ ดังเช่นเพลง *นิเกาะ* (แต่งงาน) ของ “มะไร๊ะ” ที่นำเสนอเนื้อหาประเพณีการแต่งงานโดยใช้จังหวะสนุกสนานเพื่อสื่อความหมายถึงความสมหวัง ความสุขและจังหวะชีวิตที่ดีของคุณแต่งงาน เพลงนี้นิยมใช้เปิดกันในงานแต่งงานในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั่วไป ดังเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า

“ ขบวนขันหมากได้เดินเข้ามา วันนี้มีงานแต่งงาน
มีทั้งพานใบพลูวางซ้อน กะละแม และข้าวเหนียว 3 สี
ตามประเพณีหมู่บ้าน เหมือนสมัยเก่าก่อน
ต่างอุ้มกันมา แล้วเดินตามกันมา
...การแต่งงาน ตามประเพณีคนมลายู
มีการร้อยเรียง แลกเปลี่ยน เพื่อการเริ่มครอบครัวใหม่
...มีการล้มแกะ แล้วพอกก็เรียกโต๊ะครุมา
คำพรทานันั้นประเสริฐ ให้มีหลานกันเร็วไว
ลาเฮาลา วาลา กุวาซอล (บทขอพร)
จงขอพรกันเถิด เพื่อความประสบความสำเร็จ
เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการยกขบวนขันหมาก

และการแต่งงานแบบคนมลายู ตามประเพณีดั้งเดิมซึ่งในขบวนขันหมากอาจจะมียหลายสิ่งหลายอย่าง แต่ในเพลงนี้ได้กล่าวไว้เพียง 3 อย่างคือ พานใบพลูที่ซ้อนกันสวยงาม กะละแม และข้าวเหนียว 3 สี (คือสีเหลือง สีแดง และสีขาว) โดยทั้ง 3 อย่างนี้ตามความเชื่อของคนมลายูนั้นเป็นสิ่งมงคล โดยใบพลูนั้นเป็นการแก้เคล็ดไม่ให้มีภัย สิ่งไม่ดีเข้ามาในครอบครัว กะละแม เพื่อเสริมกำลังใจเสริมมงคลให้กับการเริ่มต้นใหม่ ส่วนข้าวเหนียว 3 สี ก็จะมี ความหมายเช่นเดียวกับกะละแม คล้ายกับการเซ่นบรรพบุรุษ หากไม่ทำก็จะมี ความเชื่อผีบรรพบุรุษจะไม่ปกป้องคุ้มครองคู่บ่าวสาว

ในสังคมชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน กะละแมจะไม่ค่อยมีในขบวนขันหมาก อาจจะด้วยกระบวนการทำที่หลายขั้นตอน แม้จะหาซื้อได้ง่ายตามตลาด แต่ก็ไม่ค่อยมีใครนิยมใส่เหมือนอดีต แต่จะมีขนมใหม่ๆ เข้าไปแทน เช่นเดียวกันกับข้าวเหนียว 3 สี ก็จะขาดสีแดงไป เพราะความเชื่อเก่าๆ นั้น เริ่มหมดไปจากสังคมร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้เพลงนิเกาะซึ่งยังคงเสนอภาพของอาหารในพิธีการแต่งงานที่เคยมีแบบดั้งเดิมจึงมีฐานะเป็นพื้นที่บันทึกความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของประเพณีได้ด้วย

การแต่งงานในความหมายที่กล่าวไว้ในเพลงนี้ได้กล่าวว่า ตามประเพณีมลายู คือการเชื่อมร้อยและเปลี่ยนเครือญาติและการสร้างครอบครัวขึ้นมาใหม่ ในงานจะมีการฆ่าแกะ และที่ขาดไม่ได้ในพิธีแต่งงานตาม

ทัศนะชาวมลายูมุสลิมคือ การเชิญโต๊ะครุมาเป็นสักขีพยานในการแต่งงาน และมักจะเชื่อว่าคำให้พรของโต๊ะครุนั้นมีความเชื่อมโยงไปถึงสิ่งประเสริฐ

เนื้อเพลงไม่เพียงแต่กล่าวถึงพิธีแต่งงานเท่านั้น แต่ได้กล่าวถึงช่วงชีวิตหลังแต่งงานว่า คนเป็นภรรยา ต้องอดทน และสามีต้องขยัน มีความเปรียบว่าสามี ภรรยาเหมือนลื่นกับฟัน กระบกระแทกบ้างเป็นธรรมดา การหย่าร้างนั้นเป็นเรื่องง่าย เพียงแค่สามีเปล่งคำพูดว่าจะหย่ากับภรรยาแค่ 3 ครั้ง ก็หย่าขาดกันได้แล้ว และการจะมีคนใหม่อีกนั้น อาจจะเป็นเรื่องที่ลำบากมากกว่าที่เป็นอยู่ ดังตอนหนึ่งว่า

“ จงขอพรกันเถิด เพื่อความประสบความสำเริง
เมียก็ต้องมีความอดทน สามีก็ต้องขยันทำงาน
อย่าให้มีความแตกแยก เกิดขึ้นในครอบครัว
มีกระแทกกระแทกกันเล็กน้อยก็อย่าไปถือสา
การทะเลาะเบาะแว้ง มันเห็นได้ชัดแล้วที่ไม่เกิดผล
การหย่าร้างนั้นทำไม่ยาก แค่คำพูดเพียงไม่กี่คำ
ได้คนอื่นก็ยิ่งลำบาก มีคนเดิมนั้นจะดีกว่า
...ถ้าทะเลาะตอนเช้า ตอนเย็นเราต้องดีกัน
ลื่นกับฟัน มันย่อมมีกระแทกกัน
...การทะเลาะเบาะแว้งเป็นสิ่งปกติ
ถ้าเมียไม่ให้โอกาส ผัวก็คงไม่อาจกลับเนื้อกลับตัว

เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการแต่งงานอีกเพลงหนึ่งที่โด่งดังมากก็คือ เพลง ฮารีปีอกาเว็น หรือ วันแต่งงาน ของศิลปิน “มะเย็ง ซ็อบเปอร์” เพลงเล่าผ่านมุมมองของผู้ชายที่มองว่าวันแต่งงานนั้นเป็นวันพิเศษที่เป็นการเปลี่ยนสถานภาพ (Initiation Rite) หรือเป็นพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน (Rite of Passage) ของผู้ชายจากคนธรรมดาเป็น “ราชาหนึ่งวัน” ซึ่งถูกห้อมล้อมด้วยผู้คนที่ย้ำมาร่วมงานมากมาย

การนิเคาะ หรือการแต่งงานในท้องถิ่นภาคใต้และชายแดนใต้ นั้นเรียกกันในหมู่ชาวบ้านทั่วไปว่า “ประเพณีการกินเหนียว” การกล่าวถึงชื่อนี้จึงอาจจะ

เป็นการพาผู้ฟังย้อนกลับไปสู่บรรยากาศของวิถีแบบพื้นบ้าน ขณะที่ภาพผู้ถือขันหมากที่แห่มาด้วย “ขบวนรถ” นั้นก็สื่อสารถึงวิถีชีวิตแบบชาวบ้านสมัยใหม่ที่การคมนาคมสะดวกขึ้นแล้ว ชาวบ้านในท้องถิ่นมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยแบบสังคมสมัยใหม่หรือสังคมเมือง ดังเพลงตอนหนึ่งว่า

“หญิงชายมากันมาก

สุขใจวันแต่งงาน

เป็นราชาหนึ่งวันต่อหน้าคนเป็นพื้น

เชิญแขกเหรื่อ มากินเหนียว

ขบวนรถขันหมากหลายคัน

ถือหม้องามๆ

ฉันรู้สึกตื่นเต้น

คนเยอะเหลือเกิน

ฉันไม่เคยรู้สึกแบบนี้มาก่อน

เหงื่อออกจนแห้งเหนียวไปแล้ว

”

เพลงนี้ในแง่ของภาพวิถีวัฒนธรรม จึงสะท้อนถึงวัฒนธรรมหมู่บ้านที่มีการผสมผสาน กล่าวคือการแต่งงานในชุมชนชายแดนใต้ในอดีตนั้นจะจัดกันอย่างเรียบง่าย ภายหลังพิธีกรรมนั้นไม่เกินสองสัปดาห์ โดยฝ่ายเจ้าบ่าวจะยกขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว ขบวนขันหมากจะเป็นเพียงขบวนเล็กๆ ที่ประกอบด้วย เจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าบ่าว และญาติผู้ใหญ่ประมาณ 5-6 คนเท่านั้น โดยมีโต๊ะอาหารเป็นผู้ทำพิธี ผู้รู้ศาสนาท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า จุดใหญ่ใจความของการสมรสในทัศนะของศาสนาอิสลามคือการที่ชายหญิงได้ผูกจิตสัมพันธ์เพื่ออยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาโดยถูกต้องตามหลักศาสนา ภายใต้สาระสำคัญดังกล่าว ทำให้แต่เดิมการแต่งงานจะจัดกันอย่างเรียบง่าย “กินเลี้ยงกันในวงแคบๆ อาจเป็นเพราะการเดินทางไม่สะดวกสบาย ไม่มีร้านรวงคอยบริการเหมือนเช่นทุกวันนี้ คู่บ่าวสาวเพียงแค่ทำพิธีกันหน้า

โต๊ะอิหม่ามก็เพียงพอแล้ว²” แต่ในเพลงนี้ ผู้ฟังจะสัมผัสได้ว่าการเคลื่อนไหวขบวนชั้นหมากอันเป็นประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมถูกทำให้รวดเร็วขึ้นด้วยรถยนต์ซึ่งเป็นยานยนต์สมัยใหม่ ภาพของหมู่บ้านในเพลงนี้จึงเป็นหมู่บ้านที่เคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วแตกต่างไปจากหมู่บ้านในมนต์ศานแบบโรแมนติกที่มองว่าหมู่บ้านสัมพันธ์กับความเรียบง่ายและเชื่องช้า

ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงนี้ก็ส่งผลต่อวิถีคิดของปัจเจกบุคคลด้วย “เจ้าบ่าว” ถูกพิธีกรรมการแต่งงานกล่อมเกล่าให้รู้สึกว่าคุณตาของเขาท่ามกลางแขกเหรื่อในพิธีกรรมนั้นได้ “กลายเป็นราชา” ไปชั่วคราว สถานะดังกล่าวนี้มาพร้อมกับความรับผิดชอบดูแลแขกเหรื่ออย่างทั่วถึง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นสถานะที่ได้มาพร้อมมีเพื่อนพ้องญาติมิตร (จำนวนมาก) เป็นองค์ประกอบ ปัจเจกบุคคลจึงต้องสวมบทบาทดำรงตนในสถานะนั้นด้วยการแสดงออกถึงความรับผิดชอบดูแลอาหารการกินเพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทความเป็นราชาที่ตนได้สวมอยู่ด้วย เนื้อหาจึงกล่าวบรรยายถึงความตื่นเต้น ภาคภูมิใจ ที่ผสมผสานกับความรู้สึกว่าได้กระทำการอย่างผู้เสียสละและ

รับผิดชอบใหญ่หลวง (ที่เหนียวหนักจนเหงื่อโซมและแห้งผาก)

นอกจากนั้น การเปรียบเทียบตนกลายเป็นสถานะเป็น “ราชา” ในงานแต่งของชาวมลายูนั้นมีความเชื่อมโยงกับการจัดพิธีกรรมนิกะห์ที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบันนั้น ในพิธีสำคัญของการแต่งงาน สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ “บัลลังก์” ที่จะได้รับการประดับประดาสวยงามเพื่อให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวขึ้นนั่งเพื่อให้ญาติๆ ทั้งสองฝ่ายได้แสดงความยินดีอย่างสมเกียรติ โดยการให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวขึ้นนั่งบัลลังก์นี้เป็นธรรมเนียมของการแต่งงานในประเทศอาหรับที่กลายเป็นความนิยมที่เข้ามาแพร่หลายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ช่วงประมาณ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา

ความน่าสนใจของเนื้อหาเพลงนี้อยู่ในอีกตอนหนึ่งคือการกล่าวถึงการเปลี่ยนสถานภาพอีกครั้งของปัจเจกบุคคล จากราชาชั่วคราว เมื่อผ่านพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านแล้ว (ได้แก่ การเข้าพิธีกรรมต่อหน้าโต๊ะอิหม่าม และการเข้าเรือนหอ ในคำคืนพิธีกรรมแล้ว) ราชาชั่วคราวซึ่งเป็นสมาชิกจากอีกครอบครัวหนึ่ง ก็กลายเป็นสมาชิกของอีกครอบครัวหนึ่ง

เราสองคนเป็นสามภรรยา

คืนนี้ เป็นคืนแรก

ที่เราจะร่วมเตียงกัน

ฉันทันตันกินจะบรรยาย

ตื่นตื่นจนตัวสั่น

หยอกที่เท้า

เธอดิ้น

ตื่นแปดโมง

อาบน้ำชำระร่างกาย

ล้อมรอบโต๊ะกินข้าว

พร้อมกับภรรยาและพ่อตาแม่ยาย

² আহাং ইসামেআ, স্মাখান্ন

ความน่าสนใจของเนื้อหาเพลงนี้คือ ประการหนึ่ง
ที่แฝงฝังอยู่ก็คือ ค่านิยมเรื่องการรักษาความบริสุทธิ์
ก่อนแต่งงาน บทเพลงแสดงให้เห็นว่า เจ้าบ่าวและ
เจ้าสาวนั้นไม่เคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อน การเข้า
เรือนหอจึงเป็นประสบการณ์การเปลี่ยนผ่านที่
สร้างความตื่นเต้นให้แก่คนทั้งคู่ จึงอาจกล่าวได้ว่า
แม้ว่าเพลงนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง
ของรูปแบบประเพณีบางอย่าง แต่ค่านิยมที่ไม่ให้
ผู้หญิงกับผู้ชายแตะต้องกันก่อนแต่งงานก็ยังคง
เป็นค่านิยมที่สืบทอดอยู่ในสำนึกของผู้คนใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ค่านิยมเช่นนี้ปรากฏอยู่
พร้อมๆ กับความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น และ
ความเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีการแต่งกายที่ผู้คน
ในท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับความสวยความงาม
มากขึ้น ดังเช่น การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ “แพชั่น
มุสลิม” หรือ “ธุรกิจเวดดิ้งสตูดิโอ” ในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ในช่วงเวลาราว 10 ปีที่ผ่านมา
ผ้าคลุม-จากเดิมที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดและ
ความเชื่อทางศาสนา ได้ถูกประยุกต์ให้มีลักษณะเป็น
“กึ่งโลกย์กึ่งศาสนา” มากขึ้น³ ปรากฏการณ์นี้
ส่งผลให้พิธีกรรมการแต่งงานในชายแดนใต้มี
กระบวนการขั้นตอนที่ซับซ้อนหลากหลาย และเน้น
ความอลังการ โดยเฉพาะด้านความสวยความงาม
ที่ทุกๆ ฝ่าย ทั้งญาติ แขกเหรื่อ เจ้าบ่าวและเจ้าสาว
จะมุ่งเน้นมากเป็นพิเศษ

เพลง “บูโละ” หรือ “กินเหนียว” ของ “มะริ๊ะ”
สะท้อนมุมมองต่อความเปลี่ยนแปลงนี้ไว้อย่างน่าสนใจ
เพลงบอกเล่าเรื่องนี้ เล่าผ่านมุมมองและเสียงเล่า
ของตัวละครผู้หญิงที่ออกมาบ่นเรื่องที่ตนเองได้รับ
บัตรเชิญไปงาน “กินเหนียว” เยอะมาก ทั้งกิน

เหนียวในพิธีเข้าสู่สู่นัด และกินเหนียวแต่งงาน ทำให้ต้อง
ประสบปัญหาเรื่องเงินทองที่จะใส่ซองช่วยงาน ดังตอน
หนึ่งว่า

วันนี้กินเหนียว พรุ่งนี้กินเหนียว

มะริ๊นก็กินวันนี้กิน

การ์ดเชิญ บนบ้านเหมือนขยะ

คราวนี้ ต้องลำบากแน่เพราะเรามันจน

ค่าซัวยางก็ไม่พอ ต้องขายยางทั้งที่ยังเปียกๆ

มีทั้งกินเหนียวเข้าสู่สู่นัด และกินเหนียวงานแต่งงาน

แขกมามากมาย เจ้าของงานรู้สึกเหนียวล้า

ควายตั้งเดียวไม่พอ เชือดวัวเพิ่มอีกตัว

คนครัวไม่ได้หยุด คนเสิร์ฟไม่ไหวจะเต็ม

พูดถึงกินเหนียว ผู้หญิงชอบมาก

ไม่ทันจะได้กลับบ้าน ต้องออกไปทุกวัน

เงินไม่พอ ยอมที่จะไปเยี่ยมมาอีก

ถ้าไม่ได้ไปกินเหนียว ถึงกับทะเลาะกับสามี

วันนี้กินเหนียวการกุศล พรุ่งนี้กินเหนียวหมู่บ้าน

คนชวนเขาเหมาธสองแถว

³ ดัฟเน่ เกรซ. (2555). “ประวัติศาสตร์สังคมของผ้าคลุม มุมมองจากตะวันตกกลาง”.
แปลโดย พิเชษฐ แสงทอง. รุสมิแล. 33:1 (มกราคม-เมษายน): 7-13.

ปูโละ หรือกินเหนียว เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมของคนมลายูมุสลิม โดยส่วนใหญ่จะจัดขึ้น ตอนงานแต่งงาน บางบ้านจัดในงานเข้าสุนัต (ขริบอวัยวะเพศชาย) และบ่อยครั้งก็จัดขึ้นที่จะส่งลูกไปเรียนเมืองนอก อีกนัยหนึ่งของการกินเหนียว อาจกล่าวได้ว่าเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในงานมงคลของชีวิตปัจเจกบุคคล และครอบครัว การกินเหนียวในอดีตนั้นจัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อป่าวประกาศหรือประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านรับรู้ เวลาไปกินเหนียวน้อยคนที่จะยื่นซองเงินช่วยเหลือ เพราะโดยส่วนใหญ่คนที่จะไปกินเหนียวจะเอาหม้อที่ใส่ข้าวสาร หรือน้ำตาลไป และเจ้าบ้านก็จะให้ข้าวเหนียวตอบแทนคล้ายเป็นของชำร่วย เมื่อเวลาผ่านไป วัฒนธรรมการยื่นซองเงินช่วยเหลือก็เข้ามา พร้อมกับการเชิญแขกต่างถิ่นที่ไม่รู้จัก หรือรู้จักกันห่างๆ โดยให้ญาติที่อยู่หมู่บ้านอื่นๆ เป็นคนเชิญ โดยให้หมากันเป็นสายๆ เหมือนการจัดตั้งของหัวหน้าเครือข่าย หรือหัวหน้าคณะในทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ประเพณีการกินเหนียวเกิดขึ้นในงานการกุศล หลากหลายงานมากขึ้น รวมไปถึงการเรียไรเงินซ่อมแซมหรือสร้างมัสยิดประจำหมู่บ้าน ที่น่าสนใจก็คือ งานกินเหนียวในปัจจุบันนั้นเหมือนห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงคนเข้าอยู่ในวงญาติทางประเพณีเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อไปงานคนนี่ครั้งนี่ เขาก็จะต้องไปงาน

ของคนที่เขาชวนไปอีกในครั้งหน้า กลายเป็นวงจรที่หมุนวนเวียนเรื่อยไปไม่สิ้นสุด ยิ่งในช่วงที่เป็น “ฤดู” ของเทศกาลการแต่งงาน บัตรเชิญจากทั่วสารทิศก็จะเข้ามาไม่ขาดสาย เพลงปูโละ แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ช่วง ในช่วงแรกพูดถึงการได้รับเชิญไปงานกินเหนียวที่ได้รับไม่เว้นวัน จนการ์ดเชิญเต็มบ้านแทบจะเป็นขยะ คนจนได้การ์ดเชิญก็ยิ่งเครียด ซ้ำยังไม่ทันแห่งก็ต้องเก็บไปขาย ตัวเจ้าของงานเองก็ลำบากเพราะเชิญคนเยอะ

ในช่วงแรกนี้เรียกว่าได้ว่าเนื้อหาจะออกในเชิง “ป่นแกมประชด” เพราะงานเลี้ยงกินเหนียวนั้น ถ้าได้รับเชิญก็หมายถึง “เงิน” ที่ต้องใส่ซอง เมื่อได้รับไม่เว้นแต่ละวันจนการ์ดในบ้านกองเหมือน “ขยะ” คำนี้อาจจะตีความได้ 2 ประเด็น ในประเด็นหนึ่งเพราะความเยอะของการ์ดเชิญ จนดูเหมือนขยะในบ้าน อีกประเด็นหนึ่งอาจจะพูดได้ว่า การเปรียบเทียบกับคำว่าขยะในที่นี้หมายถึงสิ่งที่เจ้าบ้านไม่ต้องการ เพราะการได้รับการ์ดเชิญที่เพิ่มขึ้นคนที่ทำมาหากินอย่างชาวบ้านที่ประกอบอาชีพกรีดยางก็ต้องสั่นคลอนกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นด้วย การเปรียบเทียบกับเห็นถึงสภาวะของความสั่นคลอนนั้นก็คือ “ซี้ยางเปียก” เพราะปกติ การทำซี้ยางจะรอให้ซี้ยางแห้งเป็นก้อน ซี้ยางเปียกคือการเก็บก่อนเวลาจนยางไม่ทันจับตัวให้แข็งเหมือนปกติ ทางด้านเจ้าของงาน ที่เชิญคนมาจาก

ทุกทิวสารทิศก็ต้องรับผิดชอบต่อการจัดการ
ด้านต่างๆ จนเหนื่อยล้าไม่ได้หย่อนกายลงพักผ่อน
เช่นเดียวกับคนเสิร์ฟและคนทำอาหาร “ฆ่า
ควายแล้วหนึ่งตัวต้องฆ่าวัวเพิ่ม” นั้น ก็
เป็นการกล่าวประชดในแง่ของการอวดของ
เจ้าของงาน ทั้งนี้ เมื่อเปรียบกับสภาพ
ความเป็นจริง การเชิญคนมากินเหนียวเยอะ
หรือการล้มสัตว์ใหญ่มากถึง 2 ตัวนั้น เพื่อที่ภายหลัง
จะได้เป็นที่ “พูดถึง” ความใหญ่โตของงาน
นั้นๆ ประหนึ่งคล้ายเป็นการ “อวดรวย”
ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ
อารมณ์ของเพลงนี้กำลังวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยม
อวดรวย รักษาหน้า และรักศักดิ์ศรีของคนใน
ชายแดนใต้ซึ่งเป็นค่านิยมที่ฝังติดมากับ
ประเพณีท้องถิ่น ค่านิยมเช่นนี้ส่งผลให้เกิด
ความเปลี่ยนแปลงของรายละเอียดต่างๆ ใน
ประเพณีหรือพิธีกรรมด้วย ดังเช่น การทำงาน
จะต้องเชิญแขกเหรื่อมากก็ต้องมีการจัดเลี้ยง
ต่อเนื่องและยิ่งใหญ่กว่าปกติ อาจจะมีมหรสพ
มีดนตรี คอนเสิร์ตต่างๆ ดังที่ผู้ฟังเพลงคนหนึ่ง
กล่าวว่า ประเพณีท้องถิ่นมักจะเปลี่ยนแปลงไป
ภายหลังมีองค์ประกอบอื่นๆ เข้ามาด้วย
ดังเช่น งานแต่งงานที่เน้นความสนุกสนาน
เพลงดิเก้รสมัยใหม่ก็จะได้รับจ้างมาแสดง
คอนเสิร์ต เพลงที่ชาวบ้านผู้ร่วมงานชอบฟัง
ก็จะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาสองแง่สามง่าม และ
สนุกสนานมากกว่า⁴ “การรับคอนเสิร์ตเพลง
ดิเก้รสมัยใหม่ในงานแต่งงานก็เพื่อแสดงให้
ชาวบ้านเห็นฐานะของตัวเอง เพื่อเอาใจชาวบ้าน
เพราะคนที่นี่ผูกติดกับเพื่อนบ้าน ผูกติดกับ
ความชอบและไม่ชอบของเพื่อนบ้านมากกว่า”

⁴ นูรอฮ์ดาเยห์ ดันหยงศิริกุล, สัมภาษณ์

⁵ มะแอะ และ, สัมภาษณ์

การทำงานประเพณีการกุศลบ้านไหนมีคอนเสิร์ต
เสริมเข้าไป แสดงให้เห็นว่าเป็นงานใหญ่ที่ หรือไม่
เจ้าภาพก็คงเป็นบุคคลสำคัญของชุมชนหรือ
หมู่บ้าน⁵

ในมุมมองของคนท้องถิ่นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า
ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีท้องถิ่น
เหตุหนึ่งจึงมาจากค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของ
ผู้คนด้วย ดังจะเห็นความเปลี่ยนแปลงเรื่องค่านิยม
ความสวยความงามของผู้หญิงที่เพลงนี้สะท้อน
ผ่านเนื้อหาในตอนที่สองที่กล่าวถึงคนที่ชอบไป
งานกินเหนียวว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง ขึ้นชอบ
ถึงขนาดไม่มีเงินจะใส่ซองช่วยงานก็ยังกล้าหยิบยืม
คนอื่นเพื่อที่จะได้ไปงาน ไปกันเต็มคันรถ คนขับ
ชอบให้สาวๆ อยู่ข้างหน้าจนเต็ม แม้จะขับรถ
ลำบากแต่เหมือนว่าได้กำไร

ประเด็นในช่วงที่ 2 เนื้อหาออกมาชัดเจนใน
เชิงของการ “ต่อว่าและเสียดสี” ผู้หญิง เพราะ
โดยปกติแล้วผู้หญิงมักจะชอบไปงานกินเหนียว
บางคนถึงขั้นตัดชุดใหม่ทุกครั้งเพื่อไปงานแต่ง
เรียกได้ว่าแต่งชุดแข่งกับเจ้าสาว ซึ่งคนประเภทนี้
จะมีผู้เปรียบเปรยว่า “ฮาดูบุโละ” หมายถึง
“ผิงานแต่ง” มีงานแต่งที่ไหนก็จะดีใจ แม้เงินไม่มี
ก็ไม่ใช่อุปสรรค สามารถหยิบยืมเพื่อนได้ ขอให้ได้
ไปงานแต่ง

อาจกล่าวได้ว่าประเพณีการแต่งงานสำหรับ
ผู้หญิงมุสลิมจึงเป็น “พื้นที่พิเศษ” แบบหนึ่งที่เปิด
โอกาสให้ผู้หญิงมุสลิมสามารถแสดงตัวตนหรือ

อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมะห์ชายแดนใต้ที่ทันสมัยได้
อย่างเต็มที่ เพลงกล่าวถึงการ “แข่งกันสวย” ของผู้หญิง
ที่ทุกคนจะต้องออกแบบเครื่องแต่งการกันเป็น
พิเศษ สำหรับสังคมมุสลิม การแสดงตัวตนในฐานะ
“ผู้หญิงสวย” และ “ผู้หญิงมีเสน่ห์” ในเชิง
รูปลักษณ์นั้นนี้อาจจะมีโอกาสไม่มากนัก

ประเพณีการแต่งงานจึงถือเป็นโอกาสที่จะ
แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงได้อย่าง
เต็มที่โดยที่โดยที่ไม่มีใครว่ากำลังกระทำผิดหลักศาสนาแต่
อย่างไร

นอกจากนั้น ค่านิยมของการไปเข้าร่วมประเพณี
การกินเหนียวซึ่งเพลงได้เสียดสีเอาไว้ว่าผู้หญิงมัก
จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ยังนำไปสู่การสร้างพื้นที่
พิเศษที่ผู้หญิงใช้อ้างอิงเพื่อไม่ต้องปฏิบัติตามข้อห้าม
เรื่องการไม่ควรพบปะหรือถูกเนื้อต้องตัวกัน
ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย การเดินทางเพื่อเข้าร่วม
ประเพณีทำให้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถพบเจอกัน
ได้โดยไม่มีใครรู้สึกผิดต่อค่านิยมทางสังคมแต่อย่างใด

เพลงที่เกี่ยวข้องกับประเพณีกินเหนียว หรือ
การแต่งงานอีกเพลงหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ เพลงมา
โซะนาย ของเปาะเต๊ะ กูแบอ์แก ที่กล่าวถึงคนนอก
ศาสนาที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามเพราะความรัก
เพลงนี้ถ่ายทอดเนื้อหาและอารมณ์ผ่านมุมมองของ
ผู้ชายที่ต้องเข้าศาสนาอิสลาม จะต้องปรับตัวใหม่
โดยเฉพาะการขลิบปลายอวัยวะเพศชาย

สำหรับชายนอกศาสนา การแต่งงานคือ
การเปลี่ยนสถานภาพและเปลี่ยนแปลงความคิด
และความเชื่อ เพลงจึงบอกเล่าถึงความกังวลหลาย
อย่างเพราะเขาจะต้องก้าวเข้าสู่โลกใหม่ที่ไม่เคยชิน
ทั้งเรื่องของการละหมาด หรือการเข้ากัคนในบ้าน
แต่เพราะความรักจึงยอมเข้าเพื่อที่จะได้แต่งงานกัน

เพลงนี้ดนตรีที่ใช้ประกอบเพลงยังคงเป็นเครื่อง
ดนตรีบานอผสมกับการร้องแบบดิเกิร์ฮูลูให้
จังหวะสนุกสนาน และออกในแนวตลกเช่น
เพลงอื่นๆ ของเปาะเต๊ะ ดังคำร้องตอนหนึ่งว่า

น้องที่รักของพี่

น้องคนมลายู พี่คนไทยพุทธ

ใจพี่ปรารถนาจะแต่งงานกับน้อง

แต่พี่กังวล ตอนขริบ เข้าสู่นัด

ตอนขริบ ไม่ค่อยเท่าไร

แต่พี่กลัวตอนแกะผ้าพันแผลออกนี่สิ

น้องเป็นคนมลายู(มุสลิม) พี่กังวลใจ

อีกอย่างพี่รู้สึกเสียดายหนู ที่เลี้ยงไว้สามคอก

แต่ไม่ต้องเป็นห่วงเพื่อนของพี่เป็นเจ้าแก

เราให้กับ เซ็ง บ๊อแต เมื่อจะเชือดกินเหนียว

เป็นคนมลายู รู้สึกกังวลหลายอย่าง

พี่ไม่ยากทะเลาะกับพ่อตาแม่ยาย

คนอื่นไปมัสยิด พี่นอนอยู่บ้านเฉยๆ

แต่พอเป็นคนมลายู ทำแบบนี้ไม่ได้แล้ว
ในศาสนาอิสลาม การแต่งงานจะต้องเกิดขึ้น
ระหว่างคนในศาสนาเดียวกันเท่านั้น ด้วย
สาเหตุหลายประการ ทั้งการปฏิบัติศาสนากิจ
ทางศาสนา ความเป็นอยู่ รวมถึงป้องกันการ
เกิดปัญหาในภายหลัง ดังนั้น เมื่อไปรักกับ
คนศาสนาอื่นก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้า
รับศาสนาอิสลามถึงจะแต่งงานกันได้ หลายต่อ
หลายคนเข้ารับโดยที่ไม่ได้เต็มใจหรือมี
ความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ศาสนาใหม่
จึงสร้างปัญหาในภายหลังอีกมากมาย หลายคน
เข้าใจว่าการกล่าวปฏิญาณตนพร้อมกับการขลิบ
อวัยวะเพศสำหรับเพศชายก็เข้ารับศาสนา

อิสลามแล้ว แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถทำอะไรได้ เช่น คนอื่นไปมัสยิดเรานอนอยู่บ้านเฉยๆ ก็สื่อถึงการที่ไม่รู้ว่าจะต้องไปมัสยิดและละหมาดอย่างไร

ไม่เพียงแต่ในเรื่องของการปรับตัว การปรับเปลี่ยนในเรื่องของศาสนาเท่านั้น ในที่นี้ พูดถึงคนมลายูกับคนไทยพุทธ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่จะมีความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรมการใช้ภาษา แต่เมื่อไปอยู่ในสังคมมลายู ที่มีคนมลายูพูดภาษามลายูเป็นส่วนใหญ่ บางคนไม่สามารถพูดไทยได้เลย ยิ่งการไปอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ของอีกฝ่ายไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ จึงเป็นเรื่องลำบากเพิ่มขึ้นอีก

เพลงนี้ได้หยิบยกเรื่องที่หลายคนมองว่าเป็นเรื่องง่ายและมักเกิดขึ้นบ่อย แต่สิ่งที่หลายคนไม่ได้คำนึงถึงคือ การปรับตัวในภายหลัง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกระทำก่อนสิ่งอื่นๆ ดังนั้น จึงมักจะเห็นปัญหาในเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกันมากในสังคม

มีกันแต่ขี่ไม่ได้: อัตลักษณ์ทางสังคมกับความซับซ้อนในชีวิต

ภาพที่เพลงดิเกิร์สมัยใหม่สะท้อนที่นาโดเด่นอีกประการหนึ่งในหัวข้อนี้ก็คือ ภาพของวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเปลี่ยนแปลง และผสมผสานระหว่างวิถีแบบดั้งเดิมและวิถีแบบสมัยใหม่ ผู้ฟังคนหนึ่งกล่าวว่า เพลงเหล่านี้จะปรับเนื้อหาให้ทันสมัยการณ์ในชุมชนอยู่เสมอๆ เพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้กับผู้ฟัง⁶ ดังเช่น เพลง กียอบูเกะ (ทำงานบนหุบเขา) ที่บอกเล่าถึงภาพการทำงาน

ของชาวบ้านในหุบเขา แม้ว่าจะใช้ทำนองเพลงที่สนุกสนาน แต่ก็ เป็นความสนุกสนานและตลกโปกฮาที่ซ่อนเอาไว้ด้วยภาพชีวิตอันขมขื่น การสอดแทรกความยากแค้นของคนในท้องถิ่น ที่ทำงานด้วยความเหนื่อยยากลำบาก ทำงานหาเงินได้บาทแต่ก็ต้องกินสองบาท ทุกวันต้องกินแต่ปลาแห้ง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็ไม่เพียงพอ ซ้ำบางครั้งก็ยิ่งป่วย คล้ายๆ เคราะห์ซ้่ากรรมซัด บางคนโชคดีก่อนตายก็ยังได้ร่ำรวย แต่ตนนั้นเหมือนถูกสาปคล้ายๆ ว่ามีกันแต่ขี่ไม่ได้ จนต้องติดหนี้สิน หากเจ้าหนี้ไม่เข้าใจก็จะถูกตามทวงอยู่เข้าเย็น ดังตัวอย่างเนื้อหาตอนหนึ่งว่า

ตื่นเช้าก็ขึ้นเขา

พกขวานแล้วไปทำงาน

ระหว่างทางเจอหมอมาดตรวจโรค

ตรวจไปตรวจมา มีไข้มาลาเรีย

ถ้าเกิดเป็นคนโชคดี

ก่อนตายเขาก็มีโอกาสรวย

ไม่เหมือนตัวเราตอนที่ป่วยอยู่นี้

ทำงานที่ได้บาทแต่ต้องกินสอง(คน)

ถึงจะไม่ค่อยกิน แต่ทำงานก็ยังไม่ได้เช่นกัน

เหมือนร่างกายที่โดนสาป

เหมือนมีกันแต่ขี่ไม่ได้

ความเปรียบในเพลงนี้ เช่น “มีกันแต่ขี่ไม่ได้” ให้ภาพขื่นๆ ที่ขื่นขมไม่น้อย โดยการเปรียบจากภาพใกล้ตัว และเป็นอวัยวะเบื้องล่าง ซึ่งเรียกเสียงหัวเราะจากคนฟังได้ง่าย แต่ในอีกแง่หนึ่งนั้น เนื้อเพลงนี้ได้เข้าถึงความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ทำงานกริดยาง ปลุกผัก ร่างกายปวดเมื่อย แต่ก็ยังคงต้องทำงานเช่นเดิม ด้วยว่าเป็นวิถีชีวิต เป็น

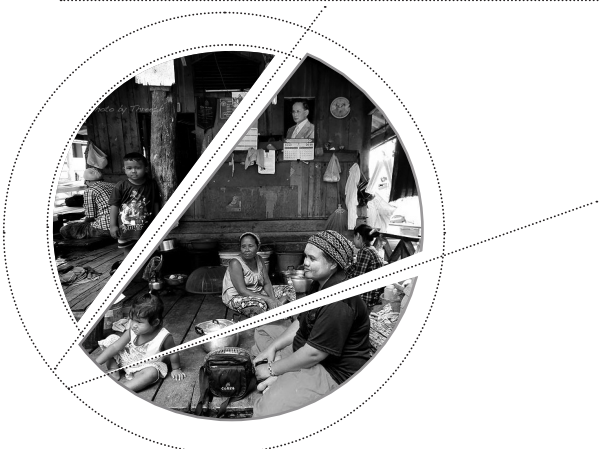
⁶รูสลัน ยูโซะ, สัมภาษณ์

งานหลักที่จะต้องทำ หรือแม้แต่การกินข้าวกับปลาแห้ง การไม่มีอาหารชนิดนี้ในสำรับ เหมือนอาหารไม่ครบ เพลงนี้จึงคล้ายกับการนำเอาวิถีชีวิตของผู้คนมาใส่ ทำนองให้เกิดความสนุกสนาน และเหมือนเป็นเพลงตลก ในเชิงปลอบใจ พร้อมๆ กับสะท้อนภาพวิถีชีวิตที่ แร้นแค้นของพวกเขาไปด้วย น้ำเสียงของเพลงเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วมักจะยอมรับถึงชะตากรรมความยากจน ยอมรับในความต่ำต้อยด้อยวาสนาของตัวเอง พวกเขาตระหนักถึงอัตลักษณ์ใน “ความเป็นบ้านนอกคอกนา” ของตนเอง พร้อมๆ กับที่อีกด้านหนึ่งก็ส่งเสียง เรียกร้องต่อสังคมทุนนิยมว่าอย่าละทิ้งท้องถิ่น ดังเพลง ตอนหนึ่งว่า

“ เรามันคนบ้านนอก ทำงานประสานบ้านนอก
กรียดยาง เก็บซี่ยาง ปลุกผัก ทำสวน
รู้สึกเหนื่อยหน่าย ร่างกายก็รับไม่ไหว
ตกกลางคืนก็ร้าวรดปวดกาย
ไม่สบาย เป็นหวัด
ร่างกายไม่ทันเข้าที่เข้าทาง
บางครั้งเวลาอาบน้ำ ก็ไม่ถูสบู่
อาหารการกินนั้นไม่ต้องพูดถึง
เมนูปลาแห้งนั้นไม่เคยทิ้งเลย ”

จะเห็นได้ว่าเพลงนี้แม้จะกล่าวถึงความลำบาก ยากจน แต่ก็ไม่ได้มีน้ำเสียงตัดพ้อหรือปลดปลงในชะตากรรม

ทำนองเพลงจังหวะที่คึกคัก ได้ช่วยลดทอนน้ำเสียงของการพรั่นเพื่อโอดครวญออกไปได้ไม่น้อย จังหวะเช่นนี้เองที่ทำให้เพลงดีเกร์สมัยใหม่จำนวนหนึ่ง แม้จะพยายามกล่าวถึงความยากจนเชิงใจแต่ก็ไม่ได้สะท้อน ความพ่ายแพ้หรือท้อแท้ไม่ยอมรับ ดูเหมือนทั้งผู้ฟังและผู้แต่งและผู้ร้องเพลง จะพร้อมใจกันยอมรับตรงกันว่า หากนั่นคือความทุกข์ยากลำบาก สิ่งที่จะต้องปรับตัว เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากนั้นหาใช่ใครอื่น แต่คือ ตัวของพวกเขาเอง ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า นี่คือน้ำเสียงของการยอมรับอัตลักษณ์ความเป็น “คนบ้านนอก” ของพวกเขา

คำถามที่น่าสนใจก็คือ อัตลักษณ์ความเป็นคนบ้านนอก ที่เพลงนี้ตระหนักนั้นมีลักษณะอย่างไร ถ้ามองอีกนัยหนึ่งก็คือ เพลงดีเกร์มิวสิคเข้าใจว่าความเป็นบ้านนอกที่ติดตัว กลายเป็นอัตลักษณ์ของพวกเขาอยู่นั้นมีลักษณะอย่างไร คำถามนี้อาจจะตอบได้จากเพลงที่มีเนื้อร้อง และทำนองคึกคัก เนื้อร้องเรียบง่าย ฟังสนุกอย่างเพลง “ก๊วยอ้อแรกาปง” หรือ “การงานของชนบท” ที่แต่ง และขับร้องโดย “เปาะเต๊ะ” ดังเนื้อเพลงตอนต้นว่า

“ หลังจากเราปลูกข้าวโพด เราก็กินไปเลยข้าวเปลือก
ไปเลยเม็ดมะเขือ แล้วก็ฝังพันธุ์หัวมัน
อาหารการกินของคนชนบท
ไม่ต้องไปซื้ออะไรมากมาย
ลวกมะเขืออ่อน ทำแกงบอน
...เราอยู่ในหมู่บ้าน ก็อย่าเที่ยววิจารณ์ชยากัน
ตื่นตอนเช้าๆ
มีข้าวค้างคืน เราก็กินกัน
เตรียมอุ่นแกงบอน...
แล้วเราก็กินปลาแห้ง
ลูกเมียก็ล้อมวงพร้อมหน้า
กระตูดๆก็เก็บให้แมว
ข้าวเหลือก็เอาให้เป็ด ”

*เปลือกกกล้วยเราก็โยนให้แกะ
โฮ... ถ้าเป็นคนขยัน ยิ่งมีกินง่าย
เวลาเลี้ยงแพะ เราก็ไปตัดปลีกกล้วย
เอามาทำผักลวก* ”

พิจารณาจากคำร้อง เพลงกียออแรกางเป็นเพลงง่ายๆ ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นหรือคนในชนบทที่ดำรงชีวิตอย่างสามัญ พึ่งพาธรรมชาติ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่มีความหมายซับซ้อนอีกทั้งไม่ได้ให้ความหมายเชิงเสียดสีใดๆ

เพลงนี้แต่งขึ้นให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในช่วงที่มีโครงการเศรษฐกิจพอเพียง หรือในปี พ.ศ. 2543-2545 ซึ่งนับว่าเป็นเพลงใหม่ที่พยายามออกมาเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น จากเนื้อหาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่านี่คือเพลงที่พยายามบันทึกภาพวิถีชีวิตของชาวนาชายแดนใต้ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพลงพูดถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทั้งในด้านการอาชีพ การทำมาหากิน วิถีความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมประเพณี ใดๆ ก็ดี เราจะพบว่า ภาพต่างๆ เหล่านี้เพลงสื่อสารออกมาในฐานะภาพอดีตที่มีความคาบเกี่ยวอยู่กับปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วในบางด้านเช่นกัน โดยในตอนต่อหลังจากนั้น เพลงได้เชื่อมโยงปัจจุบันของชุมชนเข้ากับอดีต โดยบอกว่า การที่ชุมชนเป็นอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะบทบาทและความขยันขันแข็งของ “คนเก่าคนแก่” หรือบรรพบุรุษนั่นเอง รายละเอียดนี้ปรากฏในเนื้อเพลงตอนสุดท้ายที่ว่า

“

*คนเก่าคนแก่แต่ก่อน ทำงานกันเข้าเย็น
เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ขึ้นเขาถางป่า
ปลูกลองกอง ปลูกลูกู ปลูกกลางสาด ปลูกทุเรียน
ได้แบ่งให้ลูกหลาน ได้เก็บคนละนิดละหน่อย
โอ... พอตกลงมาถึงเรา*

*เราก็วิ่งตามยุคสมัยใหม่
ขายที่นาซื้อรถ ซื้อมอเตอร์ไซด์
ไม่เหลือเลยซักอย่าง
เห็นอยู่แต่ร่องรอยของก่อนแล้ว* ”

จากเนื้อเพลง ผู้ฟังจะถูกเรียกร้องให้เชื่อมโยงปัจจุบันของผู้ฟังไปยังคุณสมบัติของคนรุ่นเก่าก่อนว่าเป็นผู้ขยันทำมาหากิน บุกเบิกถางไร่ถางนาจนทำให้คนรุ่นหลังมีตัวมีตนที่อยู่ที่ยืนอย่างทุกวันนี้ เนื้อหาและน้ำเสียงเช่นนี้อาจตีความหมายได้ 2 ประการ ประการแรกก็คือ เป็นการบอกว่าภาพชนบทอันสวยงามในตอนแรกและตอนกลางที่จริงแล้วเป็นเพียงชนบทในจินตนาการที่ไม่มีวันย้อนคืนมาอีกได้แล้ว เพลงนี้จึงเป็นการโยกหาอดีตที่ผู้แต่งและผู้ฟังต่างก็จินตนาการถึงชุมชนหรือบ้านที่ปัจจุบันไม่ได้มีอยู่จริงแล้ว มันกลายเป็นเพียง “ร่องรอย” และ “ก่อนแล้ว” ที่ไม่มีหม้อตั้งอยู่อีกต่อไป เพราะสุดท้ายเพลงก็จบลงด้วยการเปรียบเทียบกับคนปัจจุบันที่ยังพุ่มเฟิย หรือชื่อของเกินจำเป็น ได้เงินแล้วไปซื้อมอเตอร์ไซด์ กล่าวได้ว่ามอเตอร์ไซด์ถูกวางเป็นสัญลักษณ์ของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นตัวแทนของความพุ่มเฟิยและการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารคมนาคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบท ซึ่งก็ได้รับการตอบรับจากคนชนบทรุ่นใหม่ ๆ ที่วิ่งไล่ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อย่างฉับไว ภาพดังกล่าวนี้ชี้ถึงความเป็นสมัยใหม่ที่ตัดขาดจากภาพอันเรียบง่ายบริสุทธิ์ในเนื้อเพลงตอนต้นอย่างสิ้นเชิง

อารมณ์เพลงที่เรียกร้องให้คิดถึงวิถีของอดีต และคุณค่าของบรรพบุรุษนั้นยังหมายรวมถึงการเรียกร้องให้มองสิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าของชีวิตในปัจจุบัน ดังเช่นการให้ความสำคัญกับ “ข้าวและนา” ว่าเปรียบเป็นที่มาของเรา เพลง *บ๊อแนปาดิ* หรือ *ทุ่งนา* ที่มีเนื้อหาเรียกร้องไม่ให้คนรุ่นใหม่ไม่ลืมทุ่งนา เพราะคนนั้นเติบโตได้

เพราะข้าว แม่ชีวิตจะร่ำรวยแค่ไหนก็หนีไม่พ้นข้าว หากขาดข้าว ลมหายใจก็ไม่ยืดยาว ชีวิตอยู่ยาวนานได้ก็เพราะการกิน ก่อนจะมาเป็นข้าวสาร มันเคยเป็นข้าวเปลือก และที่สุดมันก็ได้กลายเป็นข้าว อย่าได้หลงลืมสิ่งเหล่านี้ หากชีวิตร่ำรวยแล้ว ก็อย่าได้ลืมรากเหง้า อย่าลืมทุ่งนา ให้หวนกลับไปมองวัยเด็กที่เคยวิ่งเล่นในทุ่งนา เมื่อโตไปอย่าได้ดูถูกทุ่งนา และอย่าลืมรากเหง้าเดิมของตน

เพลงนี้เหมือนเป็นเพลงเตือนสติคนรุ่นใหม่ที่จะเรียกว่าแทบจะลืมรากเหง้าดั้งเดิมของตัวเอง เมื่อร่ำรวยแล้วหลงตัวเองและดูถูกทุ่งนา เนื้อเพลงได้เปรียบเทียบว่าข้าวนั้น ก่อนที่มันจะมาเป็นข้าว มันเคยเป็นข้าวสาร และก่อนข้าวสาร มันคือข้าวเปลือก เช่นเดียวกับคนที่ก่อนจะรายนั่น ก็ต้องเติบโตจากข้าว ข้าวเสมือนสิ่งที่ต่อลมหายใจ หากไม่มีข้าวกิน อายุก็ไม่ยืนยาว รากเหง้าดั้งเดิมของคนเราล้วนมาจากทุ่งนา พ่อไถนา แม่ดำนา แล้วเราก็คือลูกชาวนาที่ไม่ควรดูถูกที่มาของตัวเอง

เพลงเหล่านี้ดูจะเสนอว่า รากเหง้านี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอัตลักษณ์ของคนเรา การหลงลืมรากเหง้าจึงทำให้คนเราสูญเสียอัตลักษณ์ที่เหมาะสม เช่นเดียวกับท้องถื่นที่ลืมรากเหง้าของตัวเองก็จะสูญเสียอัตลักษณ์ไปด้วย และนั่นเองที่เป็นเหตุผลทำให้ท้องถื่นเปลี่ยนแปลงไป เพลง*ซีละปุญอ* หรือ *พลาต* ที่เกิดขึ้นเริ่มต้นจากระบบครอบครัวที่ไม่มีศักยภาพในการหล่อหลอมคนรุ่นหลังให้อยู่ในธรรมนองครองธรรมได้ ผลเสียจึงส่งผลกระทบยาวทั้งต่อครอบครัวนั้นๆ เอง และสังคมโดยรวมด้วย

เพลง*ซีละปุญอ* สะท้อนภาพของพ่อแม่สมัยใหม่ที่ตามใจลูกมากเกินไปลูกเติบโตมากกลายเป็นคนสร้างปัญหาเอาแต่ใจ และไม่เคยฟังพอใจในสิ่งที่ตนมี ฟุ่มเฟือย ขูดรีดสมบัติจากพ่อแม่จนหมดสิ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนั้น

แล้ว พ่อแม่ก็เพิ่งจะตระหนักว่าตนนั้นเลี้ยงลูกผิด และเทิดทูนลูกมากเกินไป ไม่เคยว่ากล่าวตักเตือนลูกจนกระทั่งกลายเป็นเด็กหลงทาง ที่ไม่รู้ศาสนา ไม่รู้ภาษา หากเมื่อตายไปแล้ว พ่อแม่ก็จะถูกสอบสวนในวันสิ้นโลกว่าเลี้ยงลูกตัวเองอย่างไรจนเสียคน ดังตอนหนึ่งว่า

ลูกชุดสมบัติหมดสิ้นแล้ว

ได้เข้าจะเอาน้อง พ่อแม่ปวดหัวจริงๆ

เราเองที่พลาต ไปเทิดทูนเขา

โว พลาตแล้ว ต้นเหตุที่พ่อแม่ เทิดทูนมากเกินไป

ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม

แม้เป็นสิ่งที่ผิดก็ไม่ว่ากล่าวตักเตือน

หลงทางเสียจนไม่รู้จัก อาเลศ บอดอ

หัวค่ำใส่ชุดนอน เขยียดแข่งขานบกาโน

พรั่งนี้ก็ซื้อใหม่

ลูกนั้นก็เกินกว่าครู โว เราพลาตแล้วที่เทิดทูน

หลงทาง ตายในสภาพที่หลงทาง ความรับผิดชอบ

พอกับแม่ในวันอาคีร์แต่ละคนจะถูกสอบสวนทุกๆ เรื่อง

ตอบไม่ได้แม้เพียงเรื่องเดียว

ไม่ขยันที่จะกล่าวถึงพระเจ้าของเธอ

หากตายโดยไม่มีคุณศรัทธา(ต่อพระเจ้า) ประตูนรกรอคอย

เพลงนี้มีน้ำเสียงเหมือนการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็ชวนเอาใจซึ่งภาพของชีวิตและค่านิยมของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือคนชายแดนใต้ส่วนใหญ่แล้วนับถือศาสนาอิสลาม ในเพลงจึงมีการเปรียบเทียบและให้แง่คิดตามหลักศาสนา เช่น คนที่ไม่เรียนหนังสือ ไม่รู้ภาษา เปรียบว่าไม่รู้จักอาลีฟ บา ตา ซึ่งเป็นพยัญชนะ 3 ตัวแรกของภาษาอาหรับ หากเปรียบกับสำนวนไทยแล้ว คือสำนวน ก-ข ไม่กระดิกนั่นเอง

การกล่าวถึงช่วงเวลาก็เช่นเดียวกัน ในวิถีวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้จะนับช่วงจากเวลาละหมาด ช่วงเช้าตรู่ คือซุฮี เที่ยงคือ ซุรี เย็นคือ อัสรี หัวค่ำคือ มัฆริบ และกลางคืนคือ อีซา หากพูดกันในหมู่ชาวมลายูด้วยกัน ก็จะเกิดความเข้าใจในการแบ่งเวลาเช่นนี้ เช่น หากบ้านไหนจะเชิญทานข้าวเย็น ก็จะบอกว่า ลือปะห์ อาชะ หมายถึง หลังละหมาด อัสรี ไม่จำเป็นต้องบอกเวลาว่า สี่โมงเย็น เป็นต้น ดังนั้น ในเพลงที่บอกว่า จอระ ก็หมายถึงว่า ช่วงหัวค่ำ หรือ มัฆริบนั่นเอง ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้คนยังไม่นิยมใส่ชุดนอน แต่จะเตรียมกินข้าวมื้อเย็นหรือไม่ก็ไปเรียนกูรอ่านตามบ้านโต๊ะครู

ผู้คนไม่ว่าในพื้นที่ไหนๆ ก็ให้ความเคารพครู และในพื้นที่ 3 จังหวัดก็เช่นเดียวกัน การที่เพลงนี้กล่าวว่า เติตทูนลูกเกินกว่าครูนั่น เท่ากับการสอนลูกให้หลงทาง ให้ลูกอยู่เหนือคนอื่น เหนือพ่อแม่ และลูกก็จะไม่เชื่อฟังใครเลย จึงคล้ายกับว่าหายนะได้เข้ามาเยือนครอบครัว ซึ่งตามความเชื่อในศาสนา คือพ่อแม่จะต้องถูกสอบสวนโดยพระเจ้า คืออัลลอฮ์ ในวันสิ้นโลกที่ใกล้เข้ามาเรื่อยๆ เหลือเพียงแต่ทางเดียวเท่านั้นคือ ขออภัยโทษจากอัลลอฮ์ เพื่อความผิดนั้นจะเบาบางลง หรือได้รับการให้อภัยจากพระเจ้า

พร้อมๆ กับการสอนหรือกล่าวตักเตือนพ่อแม่ เพลงนี้ก็สะท้อนถึงภาพของวิถีชีวิตชาวชายแดนใต้สมัยใหม่ที่ถูกคนรุ่นใหม่ (ซึ่งในเพลงนี้แทนด้วยตัวละคร “ลูก”) ล่วงละเมิด โดยเฉพาะวิถีศาสนา และค่านิยมการเคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่าด้วย

บทสรุป

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เพลงดิเกร์มิวสิก แสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวบ้านในชายแดนภาคใต้ ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ที่เติบโต และแพร่หลายอยู่ในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ ยังแสดงให้เห็นการปรับตัวของท้องถิ่นในการต้อนรับ “ความเป็นอื่น” ให้สามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนของความเป็นมลายูมุสลิมในประเทศไทยได้ แพ้ชนะของผู้หญิงมุสลิมที่สะท้อนอยู่ในบทเพลงสำนวนต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแต่งงานดูเหมือนจะสะท้อนให้เห็นสิ่งนี้ได้ดีที่ สุด นอกจากนั้น เพลงเหล่านี้ยังบรรยายความปรารถนาของผู้คนสามัญชนได้อย่างชัดเจน โดยไม่ได้แสดงให้เห็นถึงน้ำเสียงที่โอดครวญหวนไห้แต่อย่างใด แม้ที่กำลังพูดถึงความทุกข์และความเจ็บปวดซึ่งแผ่ซ่านอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขาก็ตาม ความทุกข์ดูเหมือนจะถูกทำให้จืดจาง และครั้นเคร่งได้ด้วยท่วงทำนองดนตรีสนุกสนาน

แม้ความบันเทิงจะอยู่คนละฟากฝ่ายกับศาสนา แต่เพลงดิเกร์มิวสิกแสดงให้เห็นว่า ความบันเทิงนั้นมีฐานะเป็นตัวเชื่อมระหว่างศาสนากับความบันเทิงได้เช่นเดียวกัน

